

"Social technologies'13 conference proceedings",
ISBN 978-9955-19-586-3 (online)

SOCIALINIŲ TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMO VIRTUALIŲ BENDRUOMENIŲ ĮTRAUKIMUI Į SPRENDIMŲ PRIĖMIMO PROCESĄ TEISINĖS PRIELAIDOS LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS SISTEMOJE

Agnė Tvaronavičienė

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva
a.tvaronaviciene@mruni.eu

Gintarė Paražinskaitė

Mykolo Romerio universitetas, Lietuva
giparaz@mruni.eu

Santrauka

Tikslas – identifikuoti teisinės prielaidas, kurios sudaro sąlygas socialinių technologijų naudojimui virtualių bendruomenių įtraukimui į sprendimų priėmimo procesą. Siekiant šio tikslo, buvo išsikelti uždaviniai nustatyti esminių visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą formų būdinguosius elementus individualaus ir kolektyvinio dalyvavimo atžvilgiu bei ištirti Lietuvos Respublikos teisės aktų sistemą, identifikuojant teisės normas, kurios reglamentuoja klausimus, susijusius su prielaidomis naudoti socialines technologijas kolektyvinio pobūdžio visuomenės įtraukimui į sprendimų priėmimą procesą skatinimui.

Metodologija – teisinės prielaidos identifikuotos pasitelkus teorinius tyrimo metodus: sisteminę analizę, dokumentų analizę, lyginamąją analizę, apibendrinimą. Dokumentų analizės metodas naudotas nustatant visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą formas, tiriant įstatymus ir kitus teisės aktus, tiesiogiai ir netiesiogiai reglamentuojančius virtualių bendruomenių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą galimybes. Apibendrinimo metodu suformuluotos straipsnio išvados ir pasiūlymai.

Rezultatai – identifikuota, jog Lietuvos Respublikos teisės aktuose tėra dalinės teisinės prielaidos virtualių bendruomenių įtraukimui į sprendimų priėmimo procesą, kas neleidžia

išnaudoti socialinių technologijų teikiamų galimybių ir kolektyvinio intelekto kuriamo sinergijos efekto bei maksimaliai padidinti visuomenei prieinamumą dalyvavimo sprendimų priėmimo procese.

Tyrimo ribotumas – tyrimo teiginiams ir išvadoms pateikti naudojami teoriniai metodai, remiamasi mokslinė literatūra, teisės aktais taip siekiant suformuoti teorines nuostatas tolimesniam empiriniam tyrimui.

Praktinė reikšmė – šiuo tyrimu prisidedama prie platesnio socialinių technologijų naudojimo skatinimo, jas naudojant kaip instrumentą, palengvinantį visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą, identifikuojant esamą situaciją ir nustatant, kokie teisės aktų pakeitimai ar papildymai yra reikalingi efektyvesniam socialinių technologijų panaudojimui nagrinėjamame segmente.

Originalumas/Vertingumas – Socialinių technologijų teisiniai aspektai, jų naudojimo įtraukiant virtualias bendruomenes bei visuomenę apskritai į sprendimų priėmimo procesą teisinės prielaidos nėra iki šiol Lietuvos mokslininkų analizuoti objektai.

Raktiniai žodžiai: socialinės technologijos, kolektyvinis intelektas, visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą, teisinės prielaidos.

Tyrimo tipas: požiūrio pristatymas.

Ivadas

Naujos formos komunikacija, kuri vykdoma tarpininkaujant įvairioms socialinėms technologijoms, - pastaraisiais metais mokslininkų dėmesio akiratyje figūruojantis socialinis reiškinys. Wikipedija, Google ar Facebook projektai pasauliniu mastu išpopuliarėjo staiga ir visam laikui pakeitė žmonių komunikaciją tiek privačiame, tiek ir valstybiniame sektoriuose. Kasdieną tampa vis aktualesnis socialinių technologijų panaudojimo valstybės valdymo srityje klausimas. Šiandien nieko nestebima tokie reiškiniai kaip viešųjų pirkimų procedūrų perkėlimas į virtualią erdvę ar mokesčių deklaracijų teikimas per specializuotas informacines sistemas bei daugelis kitų socialinių technologijų pagalba realizuojamų veiklų, kurios iki tol būdavo atliekamos jų subjektams komunikuojant tiesiogiai. Vis dėlto identifiukuotina dar viena labai svarbi ugdant pilietišką visuomenę sritis, kurioje socialinių technologijų naudojimo potencialas veiklos rezultatų efektyvumui didinti galimai dar nėra išnaudotas. Tai visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą.

Naudojant modernias socialines technologijas kiekvienas visuomenės narys turėtų galimybę daug mažesniais sąnaudomis nei iki šiol dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Šis efektas būtų dar labiau vertingas rezultato prasme, jei virtualiose terpėse svarbiais valstybės valdymo klausimais būtų naudojamas ir kolektyvinio intelekto fenomenas. Tai galėtų būti įgyvendinta per platų virtualių bendruomenių įtraukimą į sprendimų priėmimo procesą. Kaip teigia mokslininkai, (Skaržauskienė, Pitrenaitė-Žilienė, Leichteris, 2013) socialinių technologijų potencialas šioje srityje milžiniškas, nes būtent jų pagalba galėtų būti išsprendžiamos ne tik įvairios materialinės formos problemos, susijusios su įvairių susitikimų, viešų svarstymų ar kitokių informacijos pateikimo visuomenei būdų realizavimo finansiniais kaštais, bet ir apskritai padidėtų visuomenės prieinamumas prie šio proceso. Naujo pobūdžio komunikacija, ypatingai lengvas keitimasis informacija ir minimali to kontrolė, be abejo, kelia daug ir probleminių klausimų, kurie reikalauja atitinkamos teisinės reglamentacijos tam, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui socialinių technologijų teikiama is privalumais.

Vis dėlto tam, kad atsakytume į klausimą, kokio teisinio reguliavimo reikėtų, kad būtų užkirstas kelias minėtoms problemoms kilti, būtina išsiaiškinti kokia yra galiojanti teisinė reglamentacija, susijusi su socialinių technologijų naudojimu virtualių bendruomenių įtraukimo į sprendimų priėmimą procese ir apskritai ar Lietuvos Respublikoje šiandien egzistuoja teisinės prielaidos tokios formos visuomenės įtraukimui į sprendimų priėmimą realizuoti. Teisinė aplinka – viena iš svarbiausių sričių, galinti turėti esminę įtaka vienokių ar kitokių procesų tolimesniai vystimuisi, todėl įvertinus esamą reglamentaciją, tikimasi, jog bus galima vėlesniuose darbuose identifikuoti, kokia reglamentacija reikalinga, kad kolektyvinis intelektas per virtualias bendruomenes būtų skatinamas ir, atsižvelgiant į palankią teisinę aplinką, savaime plėtotųsi ir augtų, tuo užtikrindamas platų visuomenės įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesą ir vis augantį pilietiškumą.

1. Socialinių technologijų panaudojimas kolektyvinio intelekto kūrimo srityje: naujos formos kolektyvinis intelektas

XXI amžiaus pradžią galime įvardyti kaip kolektyvinio intelekto aukso amžių, nes technologinė pažanga minios sprendimus, tiesioginę demokratiją, kurių poreikis buvo įvardijamas dar antikos laikais, įgalino realizuoti minimaliomis sąnaudomis. Socialinės technologijos panaikino atstumus, padidino dalyvavimo įvairiose organizacijose prieinamumą, sukūrė prielaidas ir erdvę

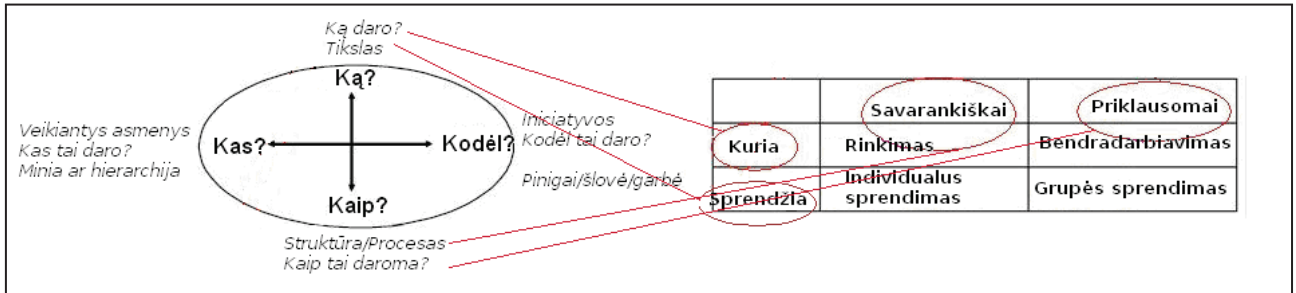
kiekvienam žmogui pageidaujančiam reikšti savo nuomonę pasisakyti, suvienijo dideles grupes žmonių per socialinius tinklus. Stebint visuomenės naudojamų socialinių technologijų mastą ir įvertinus jų teikiamas galimybes, akivaizdu, kad kolektyvinio intelekto platus naudojimas šiandien yra kaip niekada iki šiol prieinamas. Kadangi didesnio efektyvumo sprendimai visose visuomenėse yra socialiai pageidaujamas reiškinys, kolektyvinio intelekto naudojimas įvairiausiose srityse yra reikalingas ir skatintinas.

Pati sąvokos „Kolektyvinis intelektas“ gramatinė konstrukcija, leidžia suvokti, jog kalba eina apie bent jau keletą žmonių sutelktas intelektualines pastangas. Pasak pirmaujančių kolektyvinio intelekto tyrimų srityje JAV mokslininkų T.V.Malone, R.Laubacher ir Ch.Dellarocas, pačia plačiausia prasme kolektyvinis intelektas gali būti apibrėžiamas kaip „*individų grupės intelektualinė veikla*“ (Malone, Laubacher, Dellarocas, 2009). Kolektyvinio intelekto fenomeną belgų mokslininkas F.Heylighen apibūdina kaip veiklą grupės individų, kurie dirbdami drauge yra sumanesni nei kiekvienas iš jų veikdamas atskirai (Heylighen, 1999). Taigi kolektyvinis intelektas atitinka tokius požymius: a) veikla vienijanti grupę asmenų; b) veikla, kuria siekiama kažką sukurti ar išspręsti; c) veikla, kurios išdava yra produktyvesnė nei pavienių asmenų siūlomi sprendiniai. Iš pateiktų sąvokų matyti, jog kolektyvinis intelektas yra nuo seno plačiai naudojamas būdas spręsti įvairaus pobūdžio klausimus, nes padeda priimti sprendimus, atitinkančius įvairius poreikius ir atspindi daugumos interesus. Bendruomenių susitikimai, bendrovių akcininkų susirinkimai, netgi įstatymų leidžiamosios institucijos (parlamentai) priimdami sprendimus naudoja kolektyvinį intelektą. Šio sprendimų priėmimo būdo nauda plačiai įvertinama ir akademinėje bendruomenėje, pvz. vykdant mokslinius tyrimus (Focus grupės, Delfų ir daugelis kitų tyrimo metodų, kurių esmė gauti bendrą grupės asmenų sprendimą ar nuomonę).

Kadangi sudėtingesnės komunikacijos atveju tampa gana sunku nustatyti produkuojamo intelekto pobūdį, JAV mokslininkai yra pasiūlę naudoti Kolektyvinio intelekto genomo modelį (Malone, Laubacher, Dellarocas, 2010), kurio esmė yra atsakymas į keturis pagrindinius klausimus: a) kas yra daroma? b) kas tai daro? c) kodėl? d) kaip? Ir kurį apibūdina per palyginimą *Kaip ir genų rinkinys, iš kurio vystosi organizmas, taip ir šie organizaciniai genai yra esminiai elementai, iš kurių formuojasi kolektyvinio intelekto sistemos.* (Malone, Laubacher, Dellarocas, 2010). Šio modulio esmė yra ta, kad atsakymas į kiekvieną klausimą leidžia įvertinti ar esama/ kuriama sistema kurs kolektyvinį intelektą, ar ne.

Paveikslas Nr. 1. KI genomo dėmenys (Parengta pagal Malone, Laubacher, Dellarocas, 2010)

Mokslininkų pasiūlytas modelis yra gana universalus, nes leidžia skirtingas visuomenėje vykdomas veiklas analizuoti dėmesį kreipiant į svarbiausius elementus. Ieškant teisiųjų prielaidų kolektyvinio intelekto produkavimui per virtualias bendruomenes socialinių technologijų pagalba, šis modelis pasitarnauja siekiant iš daugybės visuomenės įtraukimo į sprendimo priėmimą formų išrinkti analizei tas, kurios turi potencialą naudoti kolektyvinį intelektą socialinių technologijų pagalba.

Nustatant apskritai ar konkrečiai veikla priskirtina kolektyvinio intelekto rezultatų produkavimui, vienas iš svarbiausių klausimų yra: *kas tą daro?* Šis elementas yra esminis, nes nesant asmenų grupės, nebus kuriamas bendras produktas, t.y. jeigu konkrečiai visuomenės įtraukimo forma nebus fokusuota į asmenų grupės bendrą veiklą, o tik skirta individualiai asmens nuomonei pareikšti, tyrimo eigoje nebus tikslinga gilintis į tą procesą. Antrasis klausimas: *kas yra daroma?* Nustato vykdomos veiklos tikslus bei reglamentuoja procedūrą. Trečiąjį klausimą, autoriai sieja su *asmens motyvacija dalyvauti veikloje*, o ketvirtuoju, apibūdina *organizacinę struktūrą ir procesus*. Rengiantis teisiųjų prielaidų analizei, šis pristatytas modelis yra tinkamas atskaitos taškas, ieškant galimybių socialines technologijas generuojančias kolektyvinį intelektą panaudoti visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą srityje.

Šiame straipsnyje bus tiriami trys kolektyvinio intelekto genomo elementai *kas tai daro*, *kas yra daroma*, ir *kaip tai yra daroma*, kadangi jie yra labiausiai susiję su tam tikru reglamentavimu, be kurio apskritai nebūtų galima kalbėti apie kolektyvinio intelekto formavimąsi viešojo valdymo srityje, dėl joje vyraujančio imperatyviojo reguliavimo metodo.

Lentelė Nr. 1 Teisinių prielaidų pagal KI genomą apibendrinimas. (Sudarė: straipsnio autorės)

KI geno dėmuo	Teisinės prielaidos
<i>Kas yra daroma?</i>	Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą teisinis reglamentavimas: Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą tikslų teisinis reglamentavimas (tyrimu neapimamas) Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą teisės aktuose nustatytų reikalavimų vykdymas
<i>Kas tai daro?</i>	Pavieniai asmenys (individualaus intelekto produkavimas) Asmenų grupės (kolektyvinio intelekto produkavimas)
<i>Kaip yra daroma?</i>	Individualaus intelekto socialinių technologijų naudojimo galimybės Kolektyvinio intelekto socialinių technologijų naudojimo galimybės

Apibendrinant šiame skyriuje išdėstytą informaciją, pažymėtina, jog JAV mokslininkų pasiūlytas kolektyvinio intelekto genomus atskleidžia tokio pobūdžio intelektą generuojančių socialinių technologijų savybes. Tiriant virtualių bendruomenių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą teisinės prielaidas, tolimesniuose straipsnio skyriuose bus sistemaiškai ieškoma atsakymų į tris pasirinktus geno klausimus *kas tai daro*, *kas daroma*, ir *kaip tai yra daroma*. Palaipsniui atsakius į kiekvieną iš klausimų, bus iškristalizuotos tos, galiojančiuose teisės aktuose numatytos visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą, formos, kurios turi potencialą generuoti kolektyvinį intelektą (asmenų grupių įtraukimas) ir kurias taikant yra naudojama dvipusė komunikacija. Atsakant į trečiąjį klausimą, paaiškės ar esama teisinė reglamentacija nustato galimybes visuomenės įtraukimui naudoti socialinės technologijas, kuriomis kaip mediuo naudojasi virtualios bendruomenės.

2. Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formos Lietuvos Respublikos teisės aktuose

Kiekvienoje demokratinėje šalyje skatinamas visuomenės narių tiesioginis įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus, nes valdžios institucijų ir piliečių dialogas ir partnerystė rengiant

sprendimus yra pilietinės ir demokratinės visuomenės plėtros pagrindas. Nors šiandien yra daug įvairių visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formų, deja, tik nedidelė jų dalis yra realiai naudojamos praktikoje.

Svarbiausia nuostata, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, susijusi su visuomenės įtraukimu į sprendimų priėmimo procesą yra 2 straipsnio nuostata, jog *suverenitetas priklauso tautai*. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje taip pat yra įtvirtintos tokios visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo formos kaip rinkimų teisė ir peticijos teisė (33 str.), įstatymų leidybos iniciatyvos teisė (68 str.), referendumas (9 str.), asociacijų laisvė (35 str.). Reikia pastebėti, jog Konstitucijoje, be abejo, yra įtvirtinti tik esminiai principai, susiję su visuomenės dalyvavimu sprendimų priėmimo procese. Juos detalizuoti pavesta įvairiems įstatymams ir poįstatyminiams teisės aktams, kurie nustato būdus, priemones ir procedūras šiam procesui užtikrinti.

Įstatyminiu lygmeniu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintus pagrindinius visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą principus detalizuoja ne mažas skaičius įvairių įstatymų, kurių svarbiausieji yra Seimo rinkimų įstatymas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas, Politinių partijų įstatymas, Asociacijų įstatymas, Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, Susirinkimų įstatymas, Peticijų įstatymas, kurie detalizuoja Konstitucijoje numatytas visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, kaip rinkimai, peticijos, referendumai (apimant ir vietos gyventojų apklausas), įstatymų leidybos iniciatyva ir asociacijos. Grupė kitų įstatymų numato ir Konstitucijoje neminimas formas. Paminėtini tokie įstatymai kaip Teisėkūros įstatymas, Viešojo administravimo įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas ir Vietos savivaldos įstatymas. Šie teisės aktai be kita ko reglamentuoja ir klausimus susijusius su visuomenės nuomonės atsiklausimu sprendžiant ordinarinius valstybės valdymo klausimus (konsultavimąsi).

Bene plačiausiai visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesas yra detalizuojamas vietos savivaldos ir teritorijų planavimo srityse. Vietos savivaldos įstatyme nustatytų vietos savivaldos principų svarbią vietą užima nuostatos, susijusios su visuomenės įtraukimu į sprendimų priėmimo procesą. Analizuojamo įstatymo 4 straipsnio 8 dalyje įtvirtinamas bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo principas. O to paties straipsnio 9 dalyje deklaruotas savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus principas, kuris detalizuojamas nurodant jog „*Savivaldybės institucijos sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas.*“. Šiame įstatyme taip pat gana išsamiai reglamentuojamas vietos gyventojų apklausos institutas, kuris yra skirtas gyventojų nuomonės viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymo klausimais

pareiškimui. Sistemaiškai vertinant šį institutą, jį galima vadinti referendumo forma, nes ir šiuo atveju tam tikros teritorijos gyventojams sudaroma galimybė tiesiogiai pareikšti savo nuomone vienu ar keliais svarbiais tam regionui klausimais. Kaip numato Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, vietos gyventojų apklausos įvykdymas ir atitinkami jos rezultatai taip pat yra būtina prielaida Seimui steigti, naikinti ar keisti savivaldybių ribas ir centrus. Vis dėlto vietos gyventojų apklausos procedūra savo esme yra individualų intelektą produkuojanti visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo forma, nes imperatyvios įstatymų normos nustato reikalavimus, užtikrinančius, kad nuomonę pateiks konkrečios vietovės gyventojas individualus asmuo.

Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo įstatyme numatyta būtinybė įtraukti visuomenę į teritorijų planavimo procesą. Šio įstatymo 32 straipsnyje yra įtvirtinta planavimo organizatoriaus pareiga nagrinėti gautus pasiūlymus ir į juos motyvuotai atsakyti. Be abejo, nagrinėtame įstatyme yra nustatyti tik bendrojo pobūdžio reikalavimai visuomenės įtraukimui, o detali šio proceso tvarka reglamentuojama Vyriausybės patvirtintuose Visuomenės informavimo ir dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatuose. Šio poįstatyminio teisės akto glausta apžvalga pradėsime paskutinės teisės aktų grupės - poįstatyminių teisės aktų – analizę.

Šiame poįstatyminiame teisės akte numatytos kelios visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formos: supažindinimas, vieša ekspozicija ir viešas susirinkimas. Taip pat numatyta galimybė visuomenės nariams teikti raštu pasiūlymus, kuriuos planavimo organizatorius yra įpareigotas nagrinėti. Visos šios procedūros apibendrintai gali būti vadinamos konsultavimusi.

Kai kurie kiti poįstatyminiai teisės aktai taip pat nustato piliečių dalyvavimo priimančiam sprendimams galimybes. Paminėtini tokie teisės aktai kaip Vyriausybės nutarimais patvirtinti Vietos gyventojų apklausų tvarkos aprašas, Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarka, LR Aplinkos ministro įsakymas „Visuomenės informavimo ir dalyvavimo rengiant planus ir programas, skirtas aplinkos oro ir vandens apsaugai bei atliekų tvarkymui, tvarkos aprašas“, ir kiti teisės aktai, kurie dėl tyrimo apimties nebus detalčiau nagrinėjami.

Apibendrinant reikalinga pažymėti, kad sistemaiškai išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, darytina išvada, jog mūsų valstybėje taikomos 5 pagrindinės formos: rinkimai, peticija, referendumas (apimant ir vietos gyventojų apklausas), įstatymų leidybos iniciatyva ir konsultavimasis, kuris šio tyrimo plotmėje suprantamas plačiąja prasme kaip visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma, kurios metu įvairiais būdais inicijuojamas ir vykdomas dialogas tarp visuomenės ir valstybės ar vietos valdžios subjektų, kurie priima sprendimus.

2.1. Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą: kas tai daro?

Ieškant teisinių prielaidų virtualių bendruomenių įtraukimui į sprendimų priėmimą, pirmiausiai būtina atsakyti į klausimą *kas tai daro?* Šio tyrimo kontekste į šį klausimą reikėtų atsakyti nagrinėjant ar pavieniai asmenys ar jų grupės konkrečiu atveju yra įtraukiami į sprendimų priėmimą.

Žemiau pateikiamoje lentelėje autorės apibendrina, vykdant teisės aktų analizę identifikuotas pagrindines visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo formas, dalyvavimo pobūdį bei pagrindinius teisės aktus, kuriuose konkreti visuomenės įtraukimo forma yra numatyta.

Lentelė Nr. 2 Sprendimų priėmimo formų, dalyvavimo pobūdžio ir teisinio reglamentavimo apibendrinimas. (Sudarė: straipsnio autorės)

Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma	Dalyvavimo pobūdis	Pagrindiniai reglamentuojantys teisės aktai
Rinkimai	Individualus	LR Konstitucija, Seimo rinkimų įstatymas, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas ir kt.
Įstatymų leidybos iniciatyva (apimant ir referendumo iniciatyvą)	Kolektyvinis	LR Konstitucija, Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas ir kt.
Referendumas ir vietos gyventojų apklausos	Individualus	LR Konstitucija, Referendumo įstatymas, Vietos savivaldos įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas ir kt.
Peticija	Individualus / Kolektyvinis	LR Konstitucija, Peticijų įstatymas ir kt.
Konsultavimasis (apimant supažindinimą, viešas diskusijas ir atsakymų į gautus pasiūlymus teikimą)	Individualus / Kolektyvinis	Teisėkūros įstatymas, Savivaldos pagrindų įstatymas, Teritorijų planavimo įstatymas, Viešojo administravimo įstatymas ir kt.

Iš lentelėje pateiktos informacijos matyti, kad rinkimai ir referendumas (apimant ir vietos gyventojų apklausas) yra asmeninio dalyvavimo formos, kas lemia, kad jas taikant naudojamas individualus savo valią reiškiančio asmens intelektas. Tai lemia tolimesnių šių dviejų formų tyrimo netikslingumą. Įstatymų leidybos iniciatyva ir asociacijų veikla yra formos, kurios produkuoja

kolektyvinį intelektą, nes jas realizuoti būtina tam tikros grupės asmenų valia ir intelektualinės pastangos.

Kitos formos yra dvejopo pobūdžio, t.y. tam tikroms sąlygoms esant dalyvauja asmenų grupės, kitais atvejais – pavieniai asmenys. Pavyzdžiui, teikti peticiją pagal LR Peticijų įstatymo 2 straipsnio 2 dalį gali *ne jaunesnis kaip 16 metų Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis, nuolat gyvenantis Lietuvos Respublikoje, arba jų grupė, šio įstatymo nustatyta tvarka parašę ir pateikę kreipimąsi (peticiją)*. Taigi peticiją teikiantis subjektas gali būti tiek atskiras fizinis asmuo, tiek ir jų grupė.

Prieš nagrinėjant konsultavimosi formą, reikalinga atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose ši visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo forma yra nevienodai suvokiama bei vadinama. Šio tyrimo plotmėje, konsultacijos bus suprantamos plačiąja prasme ir apims tokias atskiras procedūras kaip informavimas, supažindinimas, pasiūlymų teikimas, viešos diskusijos ir pan. Toks sprendimas yra lemtas identifikavimo, kad mūsų valstybės teisės aktuose nėra sistemiskai ir nuosekliai vartojama konsultavimosi sąvoka, ją dažnai skaidant į atskiras procedūras, kurios savo esme yra sudėtinės konsultavimosi procedūros dalys. Šio tyrimo apimtyje konsultavimasis bus suprantamas kaip grupė procedūrų, kurių metu įvairiais būdais (išskyrus kitas anksčiau įvardytas visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą formas) vyksta dialogas tarp visuomenės ir valstybės ar vietos valdžios subjektų, kurie priima sprendimus.

Konsultacijų atveju taip pat gali būti produkuojamas tiek individualus, tiek ir kolektyvinis intelektas, kadangi paprastai nėra nustatyti reikalavimai subjektams, kurie gali dalyvauti tokiose procedūrose kaip viešas susirinkimas teritorijų planavimo dokumentų svarstymui ar teikti pasiūlymus dėl viešam susipažinimui pateiktų įstatymų projektų. Vis dėlto atkreipiamas dėmesys, jog asmenų grupės šios visuomenės įtraukimo formos atveju turi potencialą būti aktyvesnės, nes daugeliu atveju tokio subjekto pateikti pasiūlymai yra dažniau išgirstami, lyginant su individualiomis iniciatyvomis.

Įstatymų iniciatyvos teisė yra grynai kolektyvinio dalyvavimo forma dėl to, kad pavieniai visuomenės nariai neturi jokių galimybių teikti iniciatyvas, kurias Seimui būtų privalu svarstyti. Tokią teisę turi tik 50 tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių rinkimų teisę, įstatymų atveju ir ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų sumanymo keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją atveju. Pavienis asmuo net negali organizuoti iniciatyvos, nes Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymo 6 straipsnis nurodo iniciatyvinę grupę (ne mažesnę nei 10 rinkimų teisę turinčių asmenų), kaip subjektą, galintį teikti siūlymus dėl įstatymų ar Konstitucijos keitimo.

Apibendrinant pateiktą informaciją, reikalinga atkreipti dėmesį, jog išnagrinėjus subjektus, kurių dalyvavimas yra skatinamas taikant atskiras visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, buvo nustatyta, jog rinkimai ir referendumai suponuoja galimybes savo nuomonę reikšti tik individualiems asmenims, o įstatymų leidybos iniciatyvos teisės atveju, tokios galimybės teikiamos tik asmenų grupėms. Kitos formos gali būti naudojamos tiek pavienių asmenų, tiek ir jų grupių atžvilgiu.

2.2. Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą: kas yra daroma?

Antrasis klausimas: *kas yra daroma?* Tam, kad atsakymas į šį klausimą būtų tikslus, nepakanka pasakyti, jog "įtraukiama visuomenė į sprendimų priėmimą". Atsakymas galėtų būti formuluojamas per tokio įtraukimo tikslus: pilietiškumo ugdymas, tiesioginės demokratijos idėjų plėtojimas, socialinio kompromiso suradimas ir daugelis kitų. Iš kitos pusės tai taip pat gali būti formaliosios priežastys, t.y. teisės aktuose nustatytų reikalavimų vykdymas. Šio tyrimo plotmėje bus apsiribojama šiuo siauresniu supratimu, tuo atsiribojant nuo ideologinių teisinės valstybės koncepcijos nuostatų ir dėmesį nukreipiant tik į teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus piliečių įtraukimui į valstybės valdymą. Šiame tyrimo segmente autorės išanalizavusios tokias visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, kurios turi potencialą produkuoti kolektyvinį intelektą, siekia išnagrinėti teisės aktuose įtvirtintą šių formų turinį, atsakant į klausimą kas yra daroma.

Lentelė Nr. 3 Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą. (Sudarė: straipsnio autorės)

Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma	Įtraukimo rezultatas (kūrimas / sprendimas)	Kas daroma?
Įstatymų leidybos iniciatyva (apimant ir referendumo iniciavimo teisę)	Kūrimas	Teikiamas Seimui privalomas svarstyti įstatymo projektas.
Peticija	Kūrimas	Teikiama kreipimasis į kompetentingas institucijas su reikalavimu keisti esamą teisinį reguliavimą ar priimti naujas reikalingas teises normas.
Konsultacijos	Kūrimas	Vykdomas dialogas tarp valdymo institucijų ir visuomenės

Iš pateiktos lentelės matyti, jog visų formų atveju visuomenė turi galimybę kurti tam tikrus pageidaujamų sprendimų variantus. Komentuojant lentelėje pateiktus tyrimo rezultatus, įstatymų leidybos iniciatyvos atveju reikalinga pažymėti, jog sistemiškai išanalizavus Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymą, galima teikti, jog jame numatyta asmenų grupės teisė teikti įstatymo projektą, kurį Seimas privalės svarstyti. Be abejo, ne visuomet teikiamas įstatymo projektas bus kolektyvinio darbo rezultatas, tačiau teisinės prielaidos tokiam darbui identifikuotos.

Peticijos atveju, taip pat pateikiamas tam tikras kūrybos rezultatas, t.y. peticija, kurią Peticijų įstatymas apibūdina kaip „*Peticija – rašytinis arba elektroninis pareiškėjo kreipimasis į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybės institucijas su reikalavimais ar siūlymais spręsti šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytus klausimus, kai tam reikia priimti naują teisės aktą, pakeisti, papildyti ar pripažinti netekusiu galios galiojantį teisės aktą ir kai peticijų komisijos tokį kreipimąsi pripažįsta peticija.*“. Peticija kaip intelektualinio darbo rezultatas gali būti sukurta tiek individo, tiek ir asmenų grupės, taigi ir šiuo atveju egzistuoja erdvė kolektyvinio intelekto produkavimui.

Konsultavimosi procedūra, kaip ji yra suprantama šio tyrimo plotmėje, turi potencialą kurti naujus sprendimus, kurie geriau atitiktų visuomenės interesus. Kadangi savo esme ši visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma yra labai plataus turinio ir apimanti įvairius dialogo tarp valdymo institucijų ir visuomenės užmezgimo būdus, reikalinga pažymėti, jog būtent čia egzistuoja realios galimybės naudotis sinergijos efektu, kurį teikia kolektyvinis intelektas. Tai garantuoja dvipusis komunikacijos pobūdis, nes prieš tai analizuotų formų atveju, komunikacija yra vienpusė – pateikiamas dokumentas, kaip intelektualinės veiklos rezultatas, iš visuomenės pusės, o kita pusė – viešosios valdžios institucijos jį svarsto, priima arba atmeta.

2.3. Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą: kaip tai yra daroma?

Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą plačiai vertinamas kaip socialiai pageidaujamas reiškinys (Skaržauskienė, Pitrenaitė-Žilienė, Leichteris, 2013). Vis dėlto praktikoje kyla nemažai sunkumų šį procesą įgyvendinant. Kad tai būtų paaiškinta, dažniausiai naudojami tokie argumentai, kad visuomenės įtraukimas yra labai brangus (pvz, referendumo surengimo kaštai Lietuvoje būtų apie 15 mln. Lt (Stanišauskas, 2011) arba, kad visuomenė yra labai neaktyvi (Vipartienė, 2013). Vis dėlto visuomenės aktyvumas socialiniuose tinkluose Lietuvoje yra gana didelis (pvz. „Socialbaker.com“ turimi duomenys rodo, kad mūsų šalyje Facebook turi kiek daugiau nei 1 040 000 vartotojų (Gimžauskas, 2012)).

Susiklosto paradoksali situacija, nes tinklo bendruomenėje žmonės yra aktyvūs, kai tuo tarpu politiniuose procesuose dalyvaujant jie lieka pasyviai. Ši dilema diktuoja probleminį klausimą, kad

viešoji valdžia nesulaukia visuomenės aktyvumo, nes nesiūlo pilietiškumo raiškai tokių socialinių technologijų, kurias įpratusi naudoti visuomenė. Šiame tyrimo etape kaip tik ir bus identifikuota kaip yra organizuojamas visuomenės įtraukimo procesas. Atsakymas į klausimą kaip tai yra daroma? šio tyrimo erdvėje bus analizuojamas sistemiškai vertinant Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus įstatymų leidybos iniciatyvai, peticijos teikimui ir konsultavimuisi įgyvendinti praktikoje. Būtent šiame tyrimo etape bus vertinamos galimybės taikant šias formas naudoti socialines technologijas.

Lentelė Nr. 4 Galimybės visuomenės įtraukimui į sprendimų priėmimą. (Sudarė: straipsnio autorės)

Visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma	Procedūros reguliavimas (savarankiškai / priklausomai)	Kaip daroma?
Įstatymų leidybos iniciatyva (apimant ir referendumo iniciavimo teisę)	Priklausomai	Tiesiogiai dalyvaujant (pasirašant)
Peticija	Priklausomai	Tiesiogiai dalyvaujant (pasirašant) arba teikiant kreipimąsi elektroniniu būdu naudojant elektroninį parašą.
Konsultacijos	Priklausomai	Nėra nustatyti jokie imperatyvūs reikalavimai

Visų pirma yra reikalinga įvertinti ar vykdomos procedūros yra savarankiškos, ar priklausomos nuo išorės reguliavimo (šiuo atveju nuo įstatyminių teisės normų, reglamentuojančių konkretų procesą, arba nuo valdymo institucijos priimtų norminio pobūdžio reikalavimų). Atkreiptinas dėmesys, jog visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą segmente, egzistuoja dvi dimensijos. Pirmoji yra jau minėta pačios valios išreiškimo formos (t.y. kaip vyksta konkrečios visuomenės įtraukimo formos procesas), o antroji yra nepriklausoma nuo rengiamo intelektualinio produkto adresato, nes daliai atvejų produktas yra rengiamas visuomenės (pvz., įstatymo projektas), o tik jo galutinis variantas pateikiamas institucijai, priimančiai sprendimą. Taigi ir tyrimas turi būti vykdomas dviem kryptimis. Pirmą įvertinant visuomenės įtraukimo formos realizavimo procedūrą, kuri yra reglamentuota teisės normomis, o tuomet reikalinga turėti

omenyje ir atskirą intelektualio produkto kūrimo procedūrą vienpusės komunikacijos visuomenės įtraukimo formų atveju. Vis dėlto dėl tyrimo apimties šis segmentas šiame straipsnyje analizuojamas nebus, nes jis nėra reglamentuojamas teisės normomis.

Išdėstytos aukščiau įžvalgos, lemia tai, kad lentelėje visos visuomenės įtraukimo formos įvardytos kaip priklausomos nuo įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų reikalavimų.

Įstatymų leidybos iniciatyvos atveju, sistemiškai išanalizavus Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymą, akivaizdu, jog įstatymų leidėjas nenumato jokių galimybių visuomenei realizuoti šią įsitraukimo formą, naudojant socialines technologijas. Tai įrodo tokios nuostatos, kaip reikalavimas pateikti iniciatyvinės grupės prašymą raštu Vyriausiajai rinkimų komisijai, bei reikalavimas rinkti iniciatyvą palaikančių asmenų parašus specialiuose lape. Šiame įstatyme nėra minimos galimybės realizuojant šią visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą formą naudoti socialines technologijas, kurios neabejotinai galėtų paspartinti procesą bei padaryti jį prieinamesnį tiems asmenims, kurie palaiko iniciatyvą, tik dėl įvairaus pobūdžio priežasčių negali arba jiems per sudėtinga fiziškai pasirašyti specialiaame lape.

Peticijos atveju situacija yra kiek palankesnė socialinių technologijų naudojimui. Peticijų įstatyme apibrėžtoje peticijos sąvokoje nurodyta, kad peticija gali būti ir elektroninis pareiškėjo kreipimasis. Šio įstatymo 4 straipsnyje, kur detalizuojama kreipimosi forma ir jo turinys, nurodoma, jog *“kreipimasis pateikiamas raštu arba elektroniniu būdu.”* Taip pat nustatyta, jog *„kreipimasis, pateiktas elektroniniu būdu, privalo būti pasirašytas elektroniniu parašu.“* Taigi įstatymų leidėjas gana pažangiai leidžia asmeniui teikti peticiją elektroniniu būdu, tačiau toks leidimas neapima grupės asmenų teikiamo pareiškimo, nes elektroninis parašas identifikuoja konkretų fizinį asmenį. Jeigu peticiją rengtų virtuali bendruomenė, jos pateikimas būtų gana komplikotas, nes būtų reikalinga išsirinkti atstovą ir jį įgalinti pasirašyti kreipimąsi. Vis dėlto, tai neužkerta kelio virtualių bendruomenių įsitraukimui, todėl darytina išvada, jog egzistuoja teisinės prielaidos virtualioms bendruomenėms rengti ir teikti peticijas socialinių technologijų pagalba.

Analizuojant konsultavimosi formą pastebima, jog įstatymuose gana mažai informacijos apie tai, kaip kokia turi būti konsultavimosi procedūra. Pavyzdžiui, Teisėkūros pagrindų įstatymo 7 straipsnyje, kuris reglamentuoja konsultavimąsi su visuomene, yra parašyta, jog *„Su visuomene turi būti konsultuojamasi laiku ir dėl esminių klausimų (konsultavimosi efektyvumas), taip pat tiek, kiek yra būtina (konsultavimosi proporcingumas).“* , bei taip pat nurodyta, jog *„Konsultavimosi su visuomene būdus ir rezultatų įforminimo būdus pasirenka konsultavimąsi su visuomene inicijuojantys subjektai. Informacija apie konsultavimosi su visuomene rezultatus turi būti teikiama*

teisės aktą priimančiam subjektui. Toks gana lakoniškas apibūdinimas leidžia daryti prielaidą, jog konsultavimuisi teisėkūros srityje nėra nustatyti jokie imperatyvūs reikalavimai. Analizuojant Lietuvos Respublikos Seimo, kaip pagrindinės teisėkūros institucijos Lietuvos Respublikoje, veiklą konsultavimosi su visuomene srityje, pažymėtina, jog šios institucijos tinklalapyje www.lrs.lt yra skirtukas pavadinimu „Visuomenei susipažinti“, kuriame publikuojama keletas pranešimų apie pasiūlymų ir pastabų iš visuomenės pusės laukimą, nedetalizuojant kokių būdu tie pasiūlymai gali būti pateikti, o tarp kontaktų nurodant ir elektroninio pašto adresą. Taigi darytina prielaida, kad pasiūlymus galima teikti ir elektroniniu paštu. Vis dėlto akivaizdu, kad kitos socialinės technologijos, pvz. Facebook ar kiti socialiniai tinklai Seimo nėra naudojami visuomenės įtraukimui į sprendimų priėmimo procesą, nors Lietuvos Respublikos Seimo paskyra Facebook tinkle yra sukurta ir prižiūrima.

Rengiant teisės aktus elektroniniu būdu pagal Teisėkūros pagrindų įstatymo 17 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tokiaime procese gali dalyvauti ir visuomenės atstovai ar jų grupės, teikdami pasiūlymus dėl rengiamo teisės akto projekto.

Kituose teisės aktuose taip pat galima rasti teisinių prielaidų socialinių technologijų taikymui įtraukiant visuomenę į sprendimų priėmimo procesus. Vis dėlto, jos dažniausiai turi ne teisės normos formą, o yra išvedamos iš konkrečios teisės normos dispozityvaus pobūdžio. Pavyzdžiui Viešojo administravimo įstatyme nurodyta jog „konsultavimosi būdus (suinteresuotų asmenų sueigos, apklausos, viešai skelbti susirinkimai, atstovų kvietimai, kiti nuomonių išaiškinimo būdai), jeigu įstatymų nenustatyta kitaip, pasirenka pats viešojo administravimo subjektas“, tuo paliekant plačią veiksmų diskreciją sprendimą priimančiai institucijai ar pareigūnui.

Teritorijų planavimą reguliuojančiuose įstatyminiuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose nėra detalios nurodoma kokiais būdais konsultavimas turi būti realizuojamas. Pastebėtina, kad socialinės technologijos visuomenės informavimo atžvilgiu jau yra plačiai taikomos, nes pagal nuostatus yra privaloma teritorijų planavimo dokumentus ir jų projektus skelbti oficialiose planavimo organizatoriaus interneto tinklalapiuose. Nepaisant viešo planavimo dokumentų skelbimo interneto tinklalapiuose, vis dėlto didelė dalis viešumo procedūrų sistemiškai vertinant nuostatas dar yra paremtos tiesioginio dalyvavimo būdu. Pavyzdžiui, viešo susitikimo atveju, pagal Visuomenės informavimo apie teritorijų planavimą nuostatų 27-31 punktus, organizuojamas tam tikroje vietoje ir tam tikru laiku tiesioginis valdymo institucijų ir suinteresuotų asmenų susitikimas, kuris yra protokoluojamas. Viešos ekspozicijos atveju, tai atliekama nustatytu laiku seniūnijos ar savivaldybės patalpose, taigi taip pat tiesiogiai. Vertinant pasiūlymų teikimą, kaip vieną iš sudedamųjų konsultavimosi procedūros dalių, reikalinga atkreipti dėmesį, jog jie gali būti teikiami

ir elektroniniu paštu. Ši išvada darytina atsižvelgus į tai, kad įstatymų leidėjas prie kontaktinių duomenų, įpareigoja planavimo organizatorius skelbti savo elektroninio pašto adresą.

Sistemiškai vertinant egzistuojantį teisinį reglamentavimą konsultavimo taikymo srityje, pastebima, jog nėra draudimų taikyti socialines technologijas vykdant visuomenė įtraukimą konsultavimosi forma. Įtinklėtų bendruomenių pritraukimui kliūtys taip pat neidentifikuojamos.

Išvados

Pasirinkus analizei JAV mokslininkų sukurtą Kolektyvinio intelekto genomo modelį ir palaipsniui ieškant atsakymų į kiekvieną jų keliamą klausimą, straipsnio autorės iškristalizavo tas, galiojančiuose teisės aktuose numatytos visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą, formas, kurios turi potencialą generuoti kolektyvinį intelektą (asmenų grupių įtraukimas) ir kurias taikant yra naudojama dvipusė komunikacija. Sistemiškai išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, darytina išvada, jog mūsų valstybėje taikomos 5 pagrindinės formos: rinkimai, peticija, referendumas (apimant ir vietos gyventojų apklausas), įstatymų leidybos iniciatyva ir konsultavimasis, kuris šio tyrimo plotmėje suprantamas plačiąja prasme kaip visuomenė įtraukimo į sprendimų priėmimą forma, kurios metu įvairiais būdais inicijuojamas ir vykdomas dialogas tarp visuomenės ir valstybės ar vietos valdžios subjektų, kurie priima sprendimus. Tačiau iš šių penkių formų tik trys yra ne asmeninio dalyvavimo formos, kas lemia, kad jas taikant naudojamas individualus savo valią reiškiančio asmens intelektas.

Ieškant atsakymo į klausimą, *kas tai daro* ir išnagrinėjus subjektus, kurių dalyvavimas yra skatinamas taikant atskiras visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą formas, buvo nustatyta, jog rinkimai ir referendumai suponuoja galimybes savo nuomonę reikšti tik individualiems asmenims, o įstatymų leidybos iniciatyvos teisės atveju, tokios galybės teikiamos tik asmenų grupėms. Kitos formos gali būti naudojamos tiek pavienių asmenų, tiek ir jų grupių atžvilgiu.

Ieškant atsakymo į klausimą *kas daroma*, nustatyta, jog visų įtraukimo į sprendimų priėmimą formų atveju visuomenė turi galimybę kurti tam tikrus pageidaujamų sprendimų variantus. Ir nors kai kurios formos (pvz. įstatymo projektas, peticija) gali būti sukurtas tiek individo, tiek ir asmenų grupės darbo rezultatas, abiem atvejais teisės aktuose užtikrinta erdvė kolektyvinio intelekto produkavimui. Tuo tarpu konsultavimosi procedūra, kaip ji yra suprantama šio tyrimo plotmėje, turi potencialą kurti naujus sprendimus, kurie geriau atitiktų visuomenės interesus. Kadangi savo

esme ši visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą forma yra labai plataus turinio ir apimanti įvairius dialogo tarp valdymo institucijų ir visuomenės užmezgimo būdus, reikalinga pažymėti, jog būtent čia egzistuoja realios galimybės naudotis sinergijos efektu, kurį teikia kolektyvinis intelektas. Tai garantuoja dvipusis komunikacijos pobūdis, nes prieš tai analizuotų formų atveju, komunikacija yra vienpusė – pateikiamas dokumentas, kaip intelektualinės veiklos rezultatas, iš visuomenės pusės, o kita pusė – viešosios valdžios institucijos jį svarsto, priima arba atmeta.

Ieškant atsakymo į klausimą *kaip tai yra daroma*, nustatyta kad įstatymų leidybos iniciatyvos (apimant ir referendumo iniciavimo teisę) įgyvendinimui socialinėmis technologijomis prielaidų nėra sudaryta, peticija gali būti teikiama tiek įprastu būdu, tiek pasitelkiant socialines technologijas, tuo tarpu sistemiškai vertinant egzistuojantį teisinį reglamentavimą konsultavimo taikymo srityje, pastebima, jog nėra draudimų taikyti socialines technologijas vykdant visuomenę įtraukimą konsultavimosi forma. Įtinklėtų bendruomenių pritraukimui taip pat neidentifikuojamos kliūtys.

Padėka

Straipsnis parengtas pagal mokslinį tyrimą, finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę, medžiagą (projektas „Socialinių technologijų įtaka kolektyvinio intelekto vystymui tinklo visuomenėje“, projekto kodas VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-030“).

Literatūra

1. Abs, H. J., Veldhuis, R. (2006) Indicators on Active Citizenship for Democracy – the social, cultural economic domain. Paper by Order of the Council of Europe or the CRELLNetwork on Active Citizenship for Democracy. The European Commission's Joint Research Center in Ispra, Italy.
2. Bučinskas A., Raipa A. (2001) Piliiečių dalyvavimo ir valdžios institucijų veiklos sąveika// Tiltai. Nr. 4
3. Gimžauskas G. (2012) Kodėl „Twitter“ nėra labai populiarus ir kam jis tinkamas? Prieiga per [<http://www.pinigukarta.lt/ka-tai-reiskia/it-ka-tai-reiskia/twitter-fenomenas>].
4. Heylighen F. (1999) "Collective Intelligence and its Implementation on the Web: Algorithms to Develop a Collective Mental Map", *Computational & Mathematical Organization Theory*, Volume 5, Issue 3, pp 253-280.
5. Leimeister, J. M. (2010) „Collective Intelligence“, *Business & Information Systems Engineering*, No. 4, Vol. 2, pp 245-248.
6. Malone T.W., Laubacher R and Dellarocas C. (2009) „Harnessing Crowds: Mapping the Genome of Collective Intelligence“, *MIT Center for Collective Intelligence*, Massachusetts Institute of Technology, Working Paper No. 2009-001.

7. Malone T.W., Laubacher R and Dellarocas C. (2010) „The Collective Intelligence Genome“ MIT Sloan Management Review, SPRING 2010 VOL.51 NO.3. Prieinamas per [http://www.lhstech.com/chair/Articles/malone.pdf].
8. Raipa A. (2001) Viešasis administravimas ir piliečių dalyvavimas. Viešojo administravimo efektyvumas// Kaunas, technologija. P.345-346.
9. Skaržauskienė A., Pitrenaitė-Žilienė B., Leichteris E. (2013). Following Traces of Collective Intelligence in Social Networks: Case of Lithuania. Unpublished paper.
10. Stanišauskas G. (2011) Konstitucinė referendumo butaforija. Prieiga per [http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/Konstitucine-referendumo-butaforija]
11. Viešasis valdymas Autorių kolektyvas. (2010). Mykolo Romerio universitetas.
12. Vipartienė D. (2013) *Demokratijos sukūrimo svertas – pilietinis aktyvumas ir bendradarbiavimas. Prieiga per [http://www.aidas.lt/lt/teise-ir-teisingumo-vykdydas/article/1789-07-08-demokratijos-sukurimo-svertas-pilietinis-aktyvumas-ir-bendradarbiavimas]*
13. Lietuvos Respublikos Seimo puslapio skirtukas Visuomenei susipažinti. Prieiga per [http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5931&p_k=1]
14. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žin., 1992, Nr. 33-1014.
15. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas, Žin., 1994, Nr. 55-1049
16. Lietuvos Respublikos Teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, Žin., 1994, Nr. 60-1183
17. Lietuvos Respublikos Teritorijų planavimo įstatymas, Žin., 1995, Nr. 107-2391
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl visuomenės informavimo ir dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo, Žin., 1996, Nr. 90-2099
19. Lietuvos Respublikos Peticijų įstatymas, Žin., 1999, Nr. 66-2128
20. Lietuvos Respublikos Piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas, Žin., 1999, Nr. 1-5
21. Lietuvos Respublikos Teisėkūros pagrindų įstatymas, Žin., 2012, Nr. 110-5564
22. Lietuvos Respublikos Viešojo administravimo įstatymas, Žin., 1999, Nr. 60-1945.

ABSTRACT

Legal presumptions of usage of social technologies for virtual communities' involvement in the decision-making process in Lithuanian Republic legal system

Agnė Tvaronavičienė, Mykolas Romeris University, Lithuania, a.tvaronaviciene@mruni.eu
Gintarė Paražinskaitė, Mykolas Romeris University, Lithuania, giparaz@mruni.eu

Purpose– We aimed to identify the legal presumptions that enable usage of social technologies for involvement of virtual communities in the decision-making process. To achieve this purpose, we set up tasks to identify the characteristic elements of the forms of the public

involvement in the decision-making process in respect of individual and collective participation and to make analysis of Lithuanian legal system, identifying legal norms, related to legal presumptions of usage of social technologies for promotion of collective involvement in the public decision-making process.

Design/methodology/approach – Legal presumptions were identified through theoretical research methods: a systematic analysis, document analysis, comparative analysis, synthesis. The method of document analysis was used for the identification of forms of involvement in the decision-making processes, laws and other legal document directly or indirectly regulating possibilities to involve virtual communities in the decision-making process were researched. With the help of summation method conclusions of the article and suggestions were formulated

Findings – After analysis of Lithuanian Republic legal acts was identified that only partial legal presumption for involvement of virtual communities in the decision-making process with social technologies exist. The existing situation does not allow using full potential of the social technologies and synergies effect created with collective intelligence as well as maximizing the availability for the society to participate in the decision-making process.

Research limitations– The study was accomplished and the findings are provided based on theoretical methods: it was used document analysis (the scientific literature, the legislation) to formulate theoretical provisions for further empirical investigation.

Practical implications – This study contributes to the broader promotion of the use of social technologies, using them as a tool that facilitates public involvement in the decision-making process, identifying the current situation and determines what legislative changes or additions are needed for more effective usage of social technologies in the analyzed segment.

Originality/Value – The legal aspects of social technologies, their usage involvement of virtual communities and society in general to the decision-making process was not yet analyzed by Lithuanian scientists.

Keywords: social technologies, collective intelligence, virtual communities and society involvement in decision-making process, legal presumptions.

Research type: viewpoint.

Acknowledgment: The research is funded by European Social Fund under the measure „Support to Research Activities of Scientists and Other Researcher (Global Grant)“ administrated by Lithuanian Research Council (grant No. VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-030, name of the project “Influence of Social Technologies on the Development of Collective Intelligence in Networked Society”).